

Dit (lange) verhaal gaat over mijn vader die net voor mijn 18de verjaardag, toen we in Parijs woonden, een dubbelleven bleek te hebben. En over de gevolgen daarvan, vooral over hoe het mijn verdere leven beïnvloedde.

Graag had ik er met hem over willen praten. Maar hij overleed meer dan veertig jaar geleden, voordat goed en wel tot me was doorgedrongen wat hij allemaal had 'aangericht'.

Niets dan goeds over de doden natuurlijk, maar het is nogal wat als je zoiets meemaakt, in de eerste plaats voor mijn moeder, maar ook m'n zus en ik zijn 'slachtoffer' geweest van zijn daden. Over de verwerking daarvan gaat dit verhaal en over wat er verder gebeurde.

Mijn vader: Johannes Pieter van Eeden werd geboren in 1917. Voorzover ik weet was het geen gelukkig gezin waarin hij opgroeide. Zijn vader, handelsreiziger in sieraden en aanverwanten, was veel van huis. Zijn moeder probeerde de eindjes aan elkaar te knopen met een manufacturen-winkeltje. Maar er was altijd geldgebrek. Uit brieven van zijn moeder aan hem, eind jaren dertig, blijkt hoe vaak er geldtekort was, hoe zijn moeder ook haar best deed en ondanks de commensaals die ze in huis hadden. Dat kwam vooral doordat haar man zich niet aan zijn afspraken hield en met weinig of geen geld thuiskwam na zijn handelsreizen.

Mijn vader had een jongere broer en zus. Omdat hij en zijn broer hevige ruzies hadden, besloten de ouders dat het beter was dat hij (als oudste) naar een katholieke kostschool ging. Hij heeft dit altijd, zoals hij ons geregeld vertelde, als een groot onrecht gevoeld. En ... hij heeft er een levenslange haat voor het katholicisme aan overgehouden. Vrij snel na zijn HBS-diploma (ik denk in 1937/8) verliet hij het ouderlijk huis en ging filosofie studeren in Amsterdam. Die studie heeft hij niet kunnen afmaken door de oorlog.

In het begin van de oorlog ontmoette hij mijn moeder, ze verloofden zich en hij trok - min of meer - bij haar in het Scheveningse ouderlijk huis in. Daar is hij de hele oorlog gebleven. Door zich daar (en op andere plekken) te verbergen ontkwam hij aan de Arbeitseinsatz. Zo is hij, weliswaar met ondergewicht, maar zonder kleerscheuren de oorlog doorgekomen. Kort na de oorlog

trouwden ze en negen maanden later werd ik geboren op 19 augustus 1946.



Verloving van Dora Helena van Oostrum met Johannes Pieter van Eeden (1943).

Van het afmaken van zijn studie was geen sprake meer, er was een gezin te onderhouden. Hij vond, na eerst enkele jaren op een boekhoudkantoor, een baan bij de KLM op het toenmalige hoofdkantoor in Scheveningen. Daar maakte hij snel carrière, eerst op de afdeling accountancy, maar daar lag zijn passie niet. Hij werd actief bij de IATA, de internationale organisatie voor landingsrechten en vliegtarieven. Daarvoor reisde hij van 1952 tot 1958 de hele wereld over. Hij moet toen een soort zeemansbestaan hebben geleid, want hij was vier tot zes maanden per jaar in het buitenland en bezocht zeker zestig landen op alle continenten.



Hij was dus weken, soms maanden in verre landen als Afghanistan, Brazilië, de USA of Uruguay waar onderhandelingen over landingsrechten voor de KLM maar moeizaam vorderden. Te oordelen aan de vele foto's uit die tijd werd er aardig wat afgeborreld in nachtclubs en andere etablissementen. En er werden bezoeken aan het 'binnenland' afgelegd. Vooral de foto's daarvan bekeek ik grondig. Zoals die waarop hij stond, naast donkere vrouwen met blote borsten, ergens in het Amazonegebied.

Als kinderen hebben mijn zus en ik weinig 'last' gehad van die afwezigheid van hem, we misten hem niet echt. Ik denk dat kinderen met vaders die wél thuis waren hun vaders ook niet zo vaak zagen. Dat waren toch vooral de moeders. En wat onze vader deed

was natuurlijk hoogst interessant, ook de bijzondere cadeaus die hij altijd meenam. Daar kwam bij dat wij vlak bij de ouders van mijn moeder woonden en veel contact hadden met Opa, Oma en oom John, de broer van mijn moeder die helaas jong omkwam bij een auto-ongeluk.

Ik herinner me die tijd vooral als een bijzondere en aangename tijd, waarbij de padvinderij een belangrijke rol speelde. Mijn vader was dan wel veel weg, maar hij schreef brieven, ook aan mij persoonlijk. Lange vervolgbriefjes, zoals over het schoenpoetsertje Pedro (die natuurlijk een briljante carrière maakte) vanuit Rio de Janeiro. Maar ook uit Kabul en Noord Amerika kwamen bijzondere brieven en kaarten, plus later de cadeaus die we met trots op school lieten zien en die menig onderwerp van een spreekbeurt, tekening of opstel vormden.

Toen ik zo'n jaar of elf/twaalf was kwam ik op een andere manier in contact met de reizen van mijn vader.

Ergens tussen de schuifdeuren van de kamer-en-suite die we bewoonden aan de Harstenhoekweg 55 stond, achter een grijs met wit gestreept, satijnachtig gordijn, een intrigerende zware, groene koffer, beplakt met allerlei stickers van hotels uit vreemde landen. Het was een koffer die mijn vader jaren had gebruikt, maar die inmiddels was vervangen.

Tijdens een van de avonden dat mijn zus en ik alleen thuis waren, mijn vader op reis en mijn moeder op bezoek bij vrienden (de bovenbuurvrouw lette een beetje op) speurde ik (mijn zusje sliep al) door het huis, op zoek naar ... ik wist niet wat. Op een bepaald moment zag ik die koffer weer en maakte hem voorzichtig open, hij zat niet op slot. De inhoud ervan heeft in de periode die volgde op de ontdekking ervan een nogal speciale een rol in mijn leven gespeeld. Het was het laatste jaar van de lagere school en de eerste klas van de HBS.

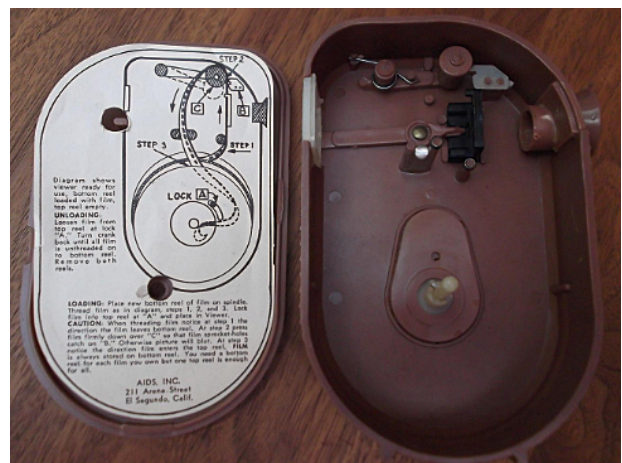
Die groene koffer zat boordevol erotische fotoblaadjes. Ik had tot dan nooit zoiets gezien, op de eerder genoemde dames in het Amazonegebied na. Blote borsten had ik hooguit verondersteld onder meisjesbloesjes of badpakken in het zwembad of op het strand. Deze blaadjes sloegen alles. Ik nam er lukraak een paar mee naar mijn kamer, keek mijn ogen uit en was de rest van de

avond - hevig opgewonden - in de ban van borsten en buiken.

In de maanden erna werkte ik de inhoud van de koffer systematisch door. Vele tientallen blaadjes en boekjes met vooral Amerikaanse dames met grote borsten. En Frans aandoende fotoromantjes, in herderlijke sfeer, waarin frivool geklede boerinnetjes zich in de hooiberg of stal (bijna) uitkleedden. Ik kon er geen genoeg van krijgen. Mijn kennis van de Engelse taal, met weliswaar beperkt vocabulaire, nam flink toe. Enkele boekjes gingen verder, daarin waren zelfs blote mannen te zien. In vergelijking met de porno uit de jaren zeventig of nu had het niet veel te betekenen, geen schaamhaar, evenmin als de daad zelf. Maar opwindend was het ...

Schoolvriendje Frank H. speelde vaak bij ons thuis, we hadden samen een timmerhobby. Hij werd in het geheim betrokken. Al snel zaten we op de grond van mijn kamertje linkshandig met een hamer op een plankje met spijkers te slaan, terwijl we met onze rechter hand opgewonden boekjes doorbladerden. Onderwijl angstig luisterend naar mogelijke voetstappen van mijn moeder in de gang. Ze kon ieder moment binnenkomen met thee of limonade. De boekjes verdwenen dan snel onder het bed en we timmerden er lustig op los. Wat waren we toch een brave jongens, moet mijn moeder (toen nog) gedacht hebben.

Het meest spannende in die koffer was een aantal grote filmspoelen. Maar het was heel ingewikkeld om daar iets van te zien te krijgen. Wij hadden een smalfilmprojector, maar die durfde ik 's avonds niet op te stellen, dat was een hele toestand.



Viewer voor kleine rolletjes smalfilm.

Toch moest en zou ik de films bekijken. De mini-afbeeldingen op het celluloid waren zo klein dat daar niets aan viel af te zien. In de koffer zat ook een viewer, een handbediend apparaatje alleen geschikt voor kleine film-spoeltjes.

Na uren gepriegel, mijn inzicht in viewer-techniek nam hand over hand toe, lukte het om het begin van de grote spoel door het apparaat te leiden en een stukje film te bekijken.

Ik zag een dame, slechts gekleed in een schortje en voorzien van een grote plumeau, in een kamer rondhuppelen en een keuken-trapje bestijgen.

Het probleem met die viewer was dat er na het trapje inmiddels een berg krullende film in bed lag te knisperen. Later heb ik gehoord dat dat filmsla wordt genoemd. En die was niet zomaar weg te werken als mijn moeder thuis zou komen. Haar gewoonte was om altijd even bij mijn zusje en mij op de kamer te kijken. Eén keer, toen ik haar blijkbaar niet gehoord had, heb ik - in doodsangst - met een hele berg filmsla op mijn buik onder de dekens gelegen en gedaan of ik sliep terwijl ze me een nachtzoen gaf.



Virginia Bell vóór de striptease.

In de eerste klas van de HBS was er ruime belangstelling voor de 'literatuur' waarover ik nu beschikte. Eén blaadje met Virginia 'Ding Dong' Bell nam ik af en toe mee en liet het aan geïnteresseerde schoolvrienden zien. Op deze foto nog te zien in 'decente kleding', voordat de striptease begon. Inmiddels is dit allemaal op internet in vele tientallen foto's en videos te bewonderen.

Naar en van school verborg ik het boekje altijd in m'n onderbroek; in mijn schooltas leek te gevaarlijk. Maar op een dag ging het mis toen ik 's middags thuiskwam. Door de kamer lopend gleed het opeens via mijn broekspijp op de grond. Mijn moeder zag het direct, griste het weg en riep: "Wat is dat, hoe kom je daar aan?" Ik zei niets. Even later zei ze, ook bekomen van de schrik, denk ik, "Ja, je vader heeft een fotohobby, hij studeert fotografie." Ik zou er meer van horen als hij 's avonds thuis kwam.

En inderdaad, na het eten moest ik bij hem komen, ik schaamde me diep. Hij keek me welwillend aan en zei: "Zo Rob, ik hoor dat je ook fan van Virginia Bell bent geworden." Ik knikte maar wat, wist me geen raad, maar begon wel door te krijgen dat ik niet de afstraffing zou krijgen die mijn moeder had voorspeld. Ons korte gesprek werd afgesloten met zijn welgemeende raad: "Maar beter niet meer mee naar school nemen joh, da's niet zo handig."

Diezelfde avond vond een luidruchtig gesprek plaats tussen mijn ouders. Vanuit mijn kamer kon ik het niet verstaan, maar het was duidelijk dat het over de 'hobby' van mijn vader ging. De volgende ochtend, het was een zaterdag, hoorde ik hem naar buiten gaan. Vanuit mijn kamerraam wilde ik hem gedag zwaaien, maar toen ik hem met die koffer zag zeulen, heb ik maar niets geroepen. Waar het ding en de gehele inhoud is gebleven, ik weet het niet. Nog weken heb ik in allerlei kasten gezocht in de hoop dat hij nog enkele boekjes of misschien wel filmmateriaal voor verdere zelfstudie had achtergehouden. Maar helaas ...

Na de IATA-jaren, in 1958, brak een nieuwe fase aan in de loopbaan van mijn vader. Hij was inmiddels opgeklommen tot iets hoogs in marketing en reclame. Hij was o.a. betrokken bij het ontwerp van het (nog steeds gebruikte) KLM-logo.



Vele malen vertelde mijn moeder me zijn carrièreperspectief. Hij zou directeur worden van een grote buitenlandse vestiging van de KLM, waarschijnlijk Parijs, daarna Londen of New York. Daarna zouden we terugkeren in Nederland, waar hij een directiefunctie zou krijgen. Eerst was er een 'oefenperiode' voor die buitenlandse banen, als directeur van de Amsterdamse vestiging van de KLM. Ook wel de 'eerste' buitenlandse vestiging genoemd, omdat het hoofdkantoor in Scheveningen stond.

Ondanks dat de buitenlandse reizen nu voorbij waren, was hij nog steeds niet veel thuis. Altijd waren er extra klussen in Amsterdam, op Schiphol of elders, ook in de avonduren en op de weekenden. En er waren korte reizen naar het buitenland.

Het perspectief van een verhuizing naar het buitenland had voor ons thuis iets spannends, maar we voelden ook weerstand en angst voor het onbekende. Begin 1960 werd duidelijk dat mijn vader het jaar erop de directiefunctie in Parijs zou krijgen. Er werd nog even overwogen om mijn zus en mij in Nederland achter te laten, in een pension in Scheveningen, maar dat ging gelukkig niet door. We zouden met het hele gezin begin 1961 verhuizen, mijn vader zou al eerder naar Parijs gaan om zich op zijn taak voor te bereiden in het kantoor aan de Avenue de l'Opéra.

Enkele malen bezochten we hem tijdens die periode en meteen werd duidelijk dat we terecht zouden komen in een heel andere wereld van hotels, grote duur ingerichte huizen, restaurants en theaters. In een zijstraat van de Avenue de l'Opéra maakten we kennis met de Baskische Marie, die een klein restaurant dreef, waar mijn vader blijkbaar kind aan huis was, te oordelen aan de amicale manier waarop hij met haar en enkele gasten omging. Het was allemaal heel bijzonder. We gingen naar een jazzclub (The Blue Note, geloof ik) en daarna - midden in de nacht - naar de Hallen waar we onze ogen uitkeken naar al dat gedoe met vlees, vis en groenten. We aten kikkerbiljetjes en slakken.

Mijn vader legde me uit hoe het Parijse metrosysteem werkte en ondanks hevige protest van mijn moeder mocht ik op een middag alleen op pad in Parijs met tien francs op zak en een metrokaartje. Superspannend op mijn veertiende.

Begin lente 1962 verhuisden we naar Parijs. Het was inderdaad een andere wereld dan de Harstenhoekweg in Scheveningen. We kwamen terecht in Le Vésinet, een dure voorstad van Parijs, 34 Boulevard des États-Unis. Een kast van een huis achter een groot hek en een rondlopende oprijlaan plus grote tuin aan de achterkant. In de tuin stond een apart huisje waar een echtpaar woonde, van wie de man voor ons werkte als chauffeur en tuinman en z'n vrouw als werkster. Ook kwam direct een au-pair in dienst.

Wat niet veranderde was dat we mijn vader in Frankrijk nauwelijks zagen. 's Ochtends vroeg vertrok hij met chauffeur in zijn gloednieuwe DS naar Parijs, een afstand van 28 km, waarover vaak meer dan twee uur gedaan werd. En pas 's avonds laat kwam hij thuis, vaak als ik al in bed lag. Wel hadden we luxe vakanties met het hele gezin in Nice en Cannes, in hotels van naam direct aan de grote boulevards aan zee.

Nu ik dit opschrijf realiseer ik me pas goed dat ik in die Franse periode steeds meer een leven ging leiden, apart van het gezin, waarvan ik tot dan toe onderdeel was geweest. In de eerste maanden was ik nog wel veel thuis, toen ik nog veel tijd besteedde aan Frans (en Amerikaans) leren begrijpen en spreken, maar al snel kreeg ik vrienden en kennissen op de internationale school in St Germain en Laye.



Hoofdgebouw van 't Lycée International met erachter verscholen een aantal moderne schoolgebouwen.

Samen met hen bracht ik het overgrote deel van mijn vrije tijd door. Zeker toen ik bevriend raakte met David, de zoon van een Amerikaanse generaal, die in de Rue Piccini, vlakbij de Place de l'Étoile, woonde. Daar ging ik de meeste weekenden naar toe en sliep er op vrijdag- en zaterdagavond.

Maar ook doordeweeks wist ik vaak 's avonds weg te glippen. Met mijn Vespa scooter was ik zo in Parijs, bij David of bij een andere vriend of vriendin. Ik at meestal wel thuis met moeder, zus en au-pair, maar afgezien daarvan zat ik op mijn kamer of was weg en had weinig contact met m'n moeder en m'n vier jaar jongere zusje.

Met m'n scooter ging ik 's zomers met David of een andere vriend lang op vakanties door Frankrijk, Duitsland, Nederland en België. Het was een heerlijke tijd. Ik leerde de Franse en Amerikaanse taal goed spreken én Parijs en Frankrijk kennen. Het redelijk strenge Franse schoolsysteem met veel aandacht voor cultuur, taal, geschiedenis en filosofie beviel goed, ondanks de geregelde protestacties die (vooral) Nederlandse leerlingen hielden tegen het strenge regime.

Eind 1963 ontmoette ik Susan W. Het eerste vriendinnetje met wie ik 'naar bed' ging. Toen mijn moeder ontdekte dat we samen sliepen, was ze (zoals gebruikelijk) volkomen in paniek, of althans, daar leek het op. Ik zou wel van mijn vader te horen krijgen dat dit echt niet kon op mijn leeftijd (ik was net zeventien). Die avond vroeg mijn vader me mee te gaan voor een autoritje voor een gesprek 'van mannen onder elkaar', zoals hij zei. Net als het gesprek over Virginia Bell werd door hem geen enkele afkeuring of oordeel over mijn gedrag uitgesproken. Wat hij me wel op het hart drukte was om condooms te gebruiken. Toen ik hem verzekerde dat we dat al deden, was de kous af en reden we zwijgend naar huis. Ongetwijfeld ieder in onze eigen gedachten verzonken.

Tegen de zomer van 1964 werd langzaam duidelijk dat er iets goed mis was met mijn vader. Mijn moeder vertelde daar in grote lijnen wel iets over, maar probeerde het toch zoveel mogelijk voor zich te houden. Er was iets mis met geld en er was nog meer niet in de haak. Dat begon me nog duidelijker te worden tijdens avonden dat mijn vader wel thuis was. Ook nu kon ik de gesprekken niet verstaan, hoewel ik ze bovenaan de trap wel eens probeerde af te luisteren. Het was een ernstig conflict, dat was onmiskenbaar.

Op een ochtend zei mijn moeder dat hij die nacht niet was thuisgekomen. Ze vertelde dat ze mijn vader (voor de zoveelste keer) onder druk had gezet, dat ze nu 'alles' wilde weten en geen genoeg meer nam met



Jaren later werkte ik in het kantoorpand van de Rutgers-stichting die een campagne voerde voor o.a. condoomgebruik.

smoezen en praatjes. Ze had geëist dat hij de avond ervoor alle papieren e.d. mee naar huis zou nemen. En dat hij open kaart moest spelen. Maar ... hij was niet thuisgekomen en had ook niets van zich laten horen. Als hij niet thuis sliep, liet hij altijd iets horen, maar deze keer niet. Ook op kantoor was hij die ochtend niet verschenen.

De dag erna werden we gebeld door de Parijse politie. De niet afgesloten auto van mijn vader was aan de oever van de Seine gevonden met paspoort, portefeuille en papieren er nog in. Dat was schrikken, op z'n zachtst gezegd. Mijn vader in de Seine gesprongen? Ik kon het niet geloven. De Seine? Voor zo'n goede zwemmer als hij? Maar waar hij dan wél was bleef een raadsel dat ons allemaal bezighield. Het was heel spannend en angstig. Mijn moeder was in alle staten. Maar veel tijd om te piekeren kregen we niet, want er brak een heel drukke periode aan.

Mijn moeder moest naar Parijs voor nadere informatie bij de politie. Ook ging ze praten op kantoor en snel daarna begonnen alle alarmbellen te rinkelen bij de KLM. Een accountant kwam per vliegtuig naar Parijs en vertelde dat al sinds 1962 door mijn vader te veel geld was opgenomen van een rekening courant waarover hij als directeur de beschikking had. Steeds, tijdens controlebezoeken, had mijn vader de accountant uit Nederland weten te overtuigen van de tijdelijkheid van die 'leningen', maar het bedrag dat tekort was liep elk jaar op en was inmiddels aangegroeid tot fl 250.000, een

kwart miljoen gulden, een bedrag waarvan ik me geen enkele voorstelling kon maken, zo groot leek het me.



De val van Icarus, Matisse.

Kort daarop werd namens een andere vertegenwoordiger van de KLM meegedeeld dat we het huis binnen enkele weken moesten verlaten omdat mijn vader per direct op non-actief was gesteld en ontslagen zou worden zodra mogelijk. We waren dus gedwongen heel snel te verhuizen. Alle spullen moesten naar Nederland, maar daar hadden we nog geen plek om naartoe te gaan. Er was nauwelijks geld in huis. En steeds maar die angst en onzekerheid over de afwezigheid van mijn vader.

Maar ook daaraan kwam een einde toen hij zo'n twee weken na zijn verdwijning op een avond aanbelde en ik hem opendeed aan het grote tuinhek. Hij zag er afschuwelijk uit, lijkbleek en magerder dan ik hem ooit gezien had. Hij keek me niet aan. Direct werd een dokter geroepen en dezelfde avond kreeg hij een verdovende injectie.

Nadat mijn vader de volgende dag, nog steeds in verdoofde toestand, naar een psychiatrische kliniek in Nederland was afgevoerd, begon mijn moeder te vertellen.

Ze had inmiddels het nodige gehoord van collegae en vrienden die allemaal veel meer bleken te weten dan wij. Mijn vader leed sinds een jaar of twee een dubbelleven. In

Parijs had hij een maîtresse: een vrouw die een bar runde opgezet met 'zijn' geld. Nu werd ook duidelijk waar die kwart miljoen - of een aanzienlijk deel ervan - heen was gegaan, want we wisten zeker dat wij van dat geld niet veel of helemaal niets hadden gezien.

Ook vertelde mijn moeder dat dit niet de eerste keer was dat hij zoiets deed. Zo erg als nu was het nooit geweest, maar er waren sinds het begin van hun huwelijk steeds hevige crisissen geweest. Zo was er een zekere Magda toen ik een jaar of vier was. En rond mijn achtste een hoogblonde jongedame die tot vlak voor hun vertrek vanaf Schiphol geloofde dat ze met mijn vader zou trouwen en in zijn Franse kasteel zou gaan wonen.

Of het nijlpaard dat per vliegtuig op Schiphol zou aankomen. Een speciale gebeurtenis waarbij mijn vader - als directeur van Amsterdam - natuurlijk aanwezig moest zijn. Maar het nijlpaard bleek een platinablonde Finse stewardess, zo werd door mijn moeder geconstateerd, die hem - door haar moeder argwanend gemaakt - was achterna gereisd naar Schiphol.

Deze drama's, vooral voor mijn moeder natuurlijk, kwamen vaak aan het licht doordat mijn vader op het 'moment suprême' letterlijk of figuurlijk 'uitstapte'.

Zoals met het kasteel in Frankrijk, toen hij, vlak voor vertrek van het vliegtuig flauwviel. Mijn moeder werd opgebeld of ze direct wilde komen, omdat haar man niet goed was geworden. Hoe de confrontatie met de jongedame is verlopen, weet ik niet. Maar wel dat m'n moeder huiswaarts is gekeerd mét haar man en hem heeft ... vergeven.

Ik kan me zo'n beetje voorstellen hoe hij mijn moeder, zo charmant en onderdanig als hij kon doen, inpakte met zinnen als: Doortje, je weet toch dat ik alleen van jou hou, dat was maar een bevestiging, niet meer. Alsjeblieft vergeef me. Ik zal het nooit meer doen enz. enz.

Destijds heb ik me dat niet zo gerealiseerd, maar naderhand begon het me steeds meer te verwonderen dat mijn moeder iedere keer weer, ook na Parijs, met mijn vader verder ging, hem blijkbaar alles vergaf en er ook binnen het gezin niets meer aan de hand leek te zijn. Geen *hard feelings*, geen verwijten, helemaal niets. Er werd gewoon niet meer over gepraat en alles leek weer koek-en-ei, een gezellig leuk gezinnetje met

mijn moeder die voor het huishouden zorgde (en ook werkte trouwens), de gasten ontving en mijn vader die de centjes verdiende, nu als makelaar, en die zich gedroeg als een vriendelijke, hartelijke pater familias.

Toch begon langzaam te dagen dat er al sinds ik heel jong was, iets fundamenteel mis was bij ons thuis. Ik begrijp nu waarom mijn zus en ik een aantal keren plotseling uit huis moesten en van de ene dag op de andere, zonder opgaaf van redenen, bij familie of vrienden werden ondergebracht, voor enkele weken meestal. Als we terugkwamen ging het oude leventje gewoon weer door. Wij wisten toen absoluut niet wat er aan de hand was geweest, maar er moet zich het nodige hebben afgespeeld, begreep ik na al die verhalen van mijn moeder.

Zo is het ook na Parijs gegaan. Ik weet nog dat ik vooral kwaad was op mijn vader omdat hij er zo mooi 'tussenuit geknepen' was met een slaapkuur van zes weken in die psychiatrische inrichting, terwijl mijn moeder en ik met de brokstukken bleven zitten.

Toen hij weer bij zijn positieven was, waren mijn ouders en zus verhuisd naar Nederland, en woonden ze op twee gehuurde kamers aan de Pomonalaan in Den Haag. Met hulp van vrienden en familie werd het mogelijk gemaakt dat ik nog een jaar in Frankrijk bleef wonen om eindexamen aan het Lycée te doen.

Op de een of andere manier was ons allemaal duidelijk dat er niet gepraat werd over de voorbije periode en dat deden we ook niet. Ook als mijn vader er niet bij was. Zonder het er ooit over gehad te hebben, wisten we dat we dat niet aan de orde konden stellen en kozen onbewust voor 'pais en vree'. Na terugkeer in Nederland heb ik het hele gebeuren en alles wat eraan voorafging en ermee te maken had min of meer 'weggeduwd'. Totdat ik - op aanraden van mijn toenmalige vriendin, nu vrouw Hanneke - tegen mijn dertigste in therapie ging en erachter kwam dat ik een enorme onderdrukte woede had tegen mijn beide ouders.

Ook na Parijs was het niet afgelopen met mijn vaders overspelige gedrag. Rond 1970 werd weer duidelijk dat hij een vriendin had. Deze keer waren de vele uren van nachtelijke afwezigheid verborgen door een nieuwe 'hobby': sportvissen aan het strand, op havenhoofden en golfbrekers. Er waren

hengels en pakken aangeschaft, allerlei aas en speciale apparatuur om onder extreme omstandigheden warm te blijven. Ik ben ervan overtuigd dat hij ook menig visje heeft gevangen in de Noordzee, zeker in het begin van zijn zogenaamde hobby.



Sportvissen aan zee, een spannende hobby.

Maar een vriend van de familie vond het toch nodig te vertellen dat hij mijn vader met een jonge blonde vrouw, diep in de nacht, door Rotterdam had zien rijden. Mijn vader viel op blond, zoveel was nu wel duidelijk, terwijl mijn moeder donkerbruin, bijna zwart haar had. Die keer, mijn ouders waren bijna vijftig jaar getrouwd, bleek de maat vol voor mijn moeder.

Ondanks zijn smeekbeden moest hij vertrekken, ging met de zijn nieuwe liefde samenwonen en hertrouwde zodra de scheiding tussen mijn ouders was uitgesproken. Vanaf die tijd heb ik weinig contact met hem gehad, een enkel bezoek met Hanneke bij hem thuis, een enkele ontmoeting elders.

Na een flink aantal gesprekken en therapiesessies, waarin ik steeds weer razend werd, besloot ik een brief aan hem te schrijven, waarin ik 'mijn kant' van het drama vertelde en vroeg of we er over konden praten. Een persoonlijk antwoord op die brief kreeg ik helaas niet, een paar maanden later was hij overleden.

Hij stierf in 1977 op zestigjarige leeftijd. De nacht dat hij overleed werd ik door z'n arts gebeld. De volgende ochtend zat ik bij zijn tweede echtgenote. Hij was 's nachts wakker geworden, had haar aangestoten en gezegd zich niet lekker te voelen en direct daarna was hij gestorven.

In verband met de zaken rond zijn overlijden ging ik kort daarna nog een keer bij haar op bezoek en vroeg of hij mijn brief had ontvangen. "Ja" zei ze. En heeft hij er nog

iets over gezegd? vroeg ik. "Ja, hij zei: ik hoop dat hij het beter doet."

Die zin heeft vele jaren door mijn hoofd gespookt. Hij kan allerlei betekenissen hebben, afhankelijk van de manier waarop je hem uitspreekt, maar hoe dat echt is gebeurd zal ik nooit weten.

Enkele maanden later werden mijn zus en ik bij een Haagse notaris ontboden over de erfenis. Gewaarschuwd, vroegen we om 'aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving'. De notaris kon daarover kort zijn: de erfenis bestond hoofdzakelijk uit een schuld van fl 500.000 aan de KLM, de oorspronkelijke schuld plus opgebouwde rente. Er was nooit een cent terugbetaald. Die schuld hebben mijn zus en ik niet aanvaard, we voelden ons niet verantwoordelijk voor de misstap(pen) van mijn vader. Zijn naam te zuiveren door de KLM wel terug te betalen, leek ons overdreven, en trouwens, zoveel geld hadden we helemaal niet. en dachten we ook nooit te zullen hebben.

Wat doet zoiets met je? Wat voor invloed heeft zo'n gebeurtenis (en wat eraan voorafging) op je leven? Jarenlang heb ik gedacht dat ik niet moest zeuren, wat was er nou eigenlijk gebeurd? Ik had het toch goed gehad, een ongestoorde jeugd, afgesloten met een Frans middelbare schooldiploma? Er zijn mensen die het veel erger hebben dan jij, zei ik vaak tegen mezelf. Dat is natuurlijk ook zo, voorbeelden te over, hier en nu en in het verleden. De mensheid heeft wat afgeleden en wat ik had meegemaakt viel daarbij in het niet.

Toch werkt dat niet zo, hoe erg of niet doet niet ter zake, het was en is mijn leven en ik zat ermee. Overduidelijk is dat het van grote invloed is geweest op mijn verdere leven, in positieve én negatieve zin.

Toen in Parijs duidelijk was dat we op korte termijn naar Nederland moesten verhuizen, werd ook duidelijk dat dat voor mij, wat school betreft, extra vervelend zou zijn. Ik had nog één jaar te gaan op het lyceum in Frankrijk en als ik naar een Nederlandse school om moest omschakelen zou dat zeker een jaar, waarschijnlijk twee jaar extra gaan kosten. Gelukkig was er een aantal vrienden en kennissen van mijn ouders in Parijs die dit ook inzagen. Met financiële hulp van hen kon ik nog een jaar in Parijs blijven en mijn groene Vespa behouden.



Lichtgroene Vespa met diplomatiek nummerbord.

Na een kort verblijf in Nederland vertrok ik dan ook naar Le Pecq, waar ik introk bij het gezin van de Nederlandse leraar van het Lycée: Nico Lens, zijn Franse vrouw en hun jonge dochtertje. Helaas was het niet mogelijk daar het hele schooljaar te blijven. Begin 1965 bleken er complicaties bij de tweede zwangerschap van madame Lens en kreeg ze bedrust voorgeschreven. Ik verhuisde naar een pension in St Germain en Laye, vlakbij school.

Wat ik me vooral herinner van die periode bij madame Koekkoek de pensionhoudster is de eenzaamheid. Vriendin Susan was met haar moeder en broers naar Texas teruggekeerd, m'n beste vriend David met zijn familie naar New York. Contact met klasgenoten had ik nauwelijks. Er was te weinig geld om per scooter naar Nederland te reizen. Wel lifte ik er af en toe naartoe, maar dat was toch ingewikkeld en duurde lang.

Eens per maand moest ik mijn zakgeld ophalen bij één van de vrienden van mijn ouders die aangesteld was als een soort toezienend voogd. Verschrikkelijk vond ik die bezoeken bij de heer T. Ik schaamde me voor wat er gebeurd was. In dat dure, luxe ingerichte huis, in de studeerkamer van die man voelde het, alsof ik schuld had aan wat mijn vader had gedaan. Ik denk niet dat de heer T. dat wilde overbrengen, maar zijn houding was zonder meer neerbuigend. Door al die toestanden zat hij met mij

opgescheept, dat werd me bij elk bezoek weer voorgespiegeld. Ik moest me steeds weer verantwoorden, vooral voor mijn schoolresultaten die overigens bedroevend waren. Dankbaar kon ik niet zijn en ik voelde steeds grotere weerzin om naar hem toe te gaan, maar zonder dat zakgeld ging het echt niet, ik moest wel.

Toen het eindexamen naderde werd duidelijk dat ik een uiterste inspanning moest doen om een kans te maken te slagen. Ik had één Franse vriend op dat moment: Richard Clairin, klasgenoot uit een rijk gezin, die niet goed lag bij zijn medeleerlingen, maar met wie ik prima kon opschieten. Hij raadde me aan de 'Petits Bordas' aan te schaffen.

Dat zijn kleine boekjes waarin de hele lesstof voor het examen kort en helder is samengevat. Als ik dat, voor de vakken waarin ik slecht was, in mijn hoofd zou stampen, dan maakte ik nog een kans. Probleem was dat ik geen geld had. Twee maanden voor het examen vroeg ik een extra bijdrage aan de heer T. Ik probeerde hem te overtuigen dat ik die boekjes echt nodig had, dat ik anders niet zou slagen.



Les Petits Bordas.

Hij was niet te vermurwen, ik had al door hém betaalde schoolboeken; ik had het hele jaar de kans gehad om daaruit te leren. Waarom zou hij nog eens extra geld geven, terwijl er al zoveel voor me betaald was.

Ik kan me niet goed meer herinneren hoe dat gesprek is afgelopen, maar ik denk dat ik een halve black-out had van woede. Met mijn gebruikelijke FF 50 zakgeld reed ik op mijn scooter doelloos door Parijse buitenwijken en kreeg motorpech, laat op de avond. Ik liet het ding, geld voor reparatie en benzine had ik toch niet, achter en besloot weg te lopen naar de Middellandse zee kust.

Ik moet vrij wanhopig zijn geweest om zonder bagage, met minder dan honderd franc op zak te vertrekken. Van het liften op de heenweg kan ik me weinig meer herinneren, ik moet buiten geslapen hebben en kwam een paar dagen later in Nice aan. Voor FF 35 kocht ik een zwembroek in de Prisunic en overnachtte op het strand. Een paar keer at ik bij het Leger des Heils. Toen de bodem van de schatkist helemaal bereikt was, begon langzaam tot me door te dringen dat ik wel heel ondoordacht had gehandeld. Ik begon aan mijn ouders te denken die nu vast wel op de hoogte zouden zijn van mijn plotselinge verdwijning. Er zat niets anders op, ik moest naar Nederland. Dat werd een nogal avontuurlijke en spannende lifttocht, waarover later misschien nog eens een verhaal. Een paar dagen later zat ik bij mijn ouders thuis, die inmiddels in een mooie flat woonden aan de Zonnebloemstraat in Den Haag. Mijn vader was een nieuwe carrière begonnen als makelaar en kon zich blijkbaar weer e.e.a. veroorloven.

Mijn moeder reageerde als gebruikelijk, in variërende mates van paniek: ik was mijn toekomst aan het vergooien, moest en zou terug naar Frankrijk om examen te doen enz. Hoe het precies is gegaan weet ik niet meer, maar mijn vader heeft me, terwijl we met z'n tweeën in de slaapkamer zaten te praten, zover weten te krijgen terug te gaan. Hij dreigde niet, veroordeelde niet, luisterde vooral en gaf me een paar honderd gulden, waarmee ik de komende maand zou kunnen doorkomen en die vermaledijde Bordas-boekjes kopen. Ook een treinkaartje werd geregeld.

Ik ben ervan overtuigd dat er nog veel meer gedaan is achter de schermen door hem: contact met de school, de familie Lens, de heer T. enz. Hij was in dit soort situaties zeer voortvarend, zei weinig, keek met een zeker begrip naar me, stelde gerust en bracht me op de een of andere manier aan mijn verstand dat dit echt het beste was. Hij was er dan misschien wel vaak niet geweest en we hadden het drama van Parijs nog geen jaar achter de rug, maar dit lukte hem toch maar. Dat moet niet makkelijk zijn geweest met het emotionele recalcitrante mannetje dat ik toentertijd was.

In Parijs nam ik contact op met vriend Richard. Ook hij stond er slecht voor met het examen. Hij was op het punt om voor drie weken naar het buitenhuis van de familie te

vertrekken in Biscarrosse, aan de Atlantische kust onder Bordeaux, om daar zijn Petits Bordas door te nemen en te repeteren. Ik was van harte welkom om met hem en zijn ouders mee te gaan, we zouden elkaar kunnen helpen. Of mijn vader hier (achter de schermen) ook invloed op heeft gehad, weet ik niet, maar het zou me niet verwonderen.

Heerlijke weken waren dat, in een ruim landhuis vlakbij het strand, geheel verzorgd, met een goede Franse keuken. De familie had divers personeel die daarvoor zorgde. Van uitgebreid ontbijt tot maaltijden voorafgegaan door lekkere drankjes, oesters etc. We studeerden hard en overhoorden elkaar, afgewisseld met zwempartijen in de Atlantische Oceaan en tochten op de zware Honda motor van Richard.

We haalden kort daarna zowaar beiden ons eindexamen, namen afscheid en ik vertrok naar Nederland, waar ik weer introk bij mijn ouders.



Atlantische Oceaan met hoge golven.

Daar voelde ik me beroerd als de misstappen van mijn vader hier of daar aan de orde kwamen. Zoals bij zijn jongere broer Dolf. Die woonde met tante Tineke en vier kinderen in de Gentsestraat in Scheveningen. Voor ons vertrek naar Frankrijk was ik daar kind aan huis. Het was er altijd vrolijk, met veel muziek, dieren en feesten. Vooral met Oom Dolf had ik een sterke band, hij was vaak bezig in een werkplaatsje. Daar maakte hij van alles: een mooie platenkoffer en bijzondere meubel-stukken. Ik vond het heerlijk om naar hem te kijken, terwijl hij daar aan het werk was.

Na de terugkeer uit Parijs veranderde dat. Hij greep elke gelegenheid aan me te vertellen dat hij mijn ouders gewaarschuwd had dat die promotie en Parijs niets voor

mijn vader zouden zijn, dat hij dat niet zou aankunnen. En zie je wel, hij had gelijk gekregen, hadden mijn ouders maar naar hem moeten luisteren. Blijkbaar kon hij het zijn broer niet rechtstreeks zeggen en kreeg ik de boodschap keer op keer ingepeperd.

Ook bij andere gelegenheden, zoals op een feestje ergens in Scheveningen, toen ik op de wc zat en in de gang over mijn vader hoorde vertellen. Iemand zei: "Weet je, de vader van die Rob is een oplichter, hij heeft tonnen gestolen van de KLM."

Dit stuk werd - minder uitgebreid - in 2007 op mijn toenmalige weblog gepubliceerd. Sommige lezers daarvan en enkele vrienden hebben me gevraagd waarom ik al deze verhalen in de openbaarheid publiceer. Daar is een aantal redenen voor.

Ten eerste omdat ik het zo wil, het past bij me, enig exhibitionisme is me niet vreemd. Waarom zou je anders een weblog beginnen en al zo'n 15 jaar geregeld voltikken. Maar dat is het niet alleen.

Publiceren dwingt me tot (een zekere mate van) eerlijkheid, ik doe mijn best om niemand onrecht aan te doen en het verhaal te beperken tot wat mij overkomen is. Dat zal vast niet altijd lukken, maar publiceren dwingt me tot grotere zorgvuldigheid dan schrijven in een dagboek, wat me overigens nooit zou lukken; die hebben bij mij nooit langer dan een paar dagen stand gehouden.

Een andere reden is wat ingewikkelder. Ik heb dat al eerder aan vrienden en familie proberen uit te leggen. Ik ben namelijk al jaren geïnteresseerd in verhalen van kinderen van NSB'ers, zoals die in boeken, op radio en tv en op websites naar buiten worden gebracht. Waarom doen kinderen van NSB'ers dat?

Kunnen ze die nare waarheid niet beter binnenskamers houden in plaats van de vuile was van de familie buiten hangen? Ik begrijp ze juist wel, want die kinderen hebben vaak enorm last gehad van het gedrag van hun ouder(s). Ze zijn nagejouwd op school of gepest om iets waarvoor ze zelf absoluut niet verantwoordelijk waren. Zo ongeveer voelt het voor mij ook. Misschien minder erg dan een kind van NSB'ers, maar toch.

Recent zag ik een aantal documentaires en films met daarin mensen die soortgelijke ervaringen hadden als wij, met een vader die een dubbel- of zelfs een driedubbel leven had. Eén van de mensen zei: "Ik ben nu over



Boek van een oud-collega op het Centrum voor Energiebesparing.

de zestig, maar nog steeds is het verschrikkelijk om te weten dat we toen in een leugen hebben geleefd." Die zin raakte me. Nog nooit heb ik zoiets zelf gedacht of gezegd, maar het is waar, mijn moeder in de eerste plaats, maar ook mijn zus en ik hebben vele jaren in een leugen geleefd. Ook al 'wist' ik het toen niet, ik heb het gevoeld, het was als een soort kou, iets naars dat in huis hing, een vage doem, beter kan ik het niet omschrijven.

En als laatste: ik heb er behoefte aan een afsluitend verhaal over mijn vader te schrijven, om dat wat me al jaren 'achtervolgt' te begraven. Dit is natuurlijk verwerking van een nogal traumatische ervaring tijdens m'n adolescentie. Daarom geeft het, naast dit schrijven, een goed gevoel dat een kunstenares een (mini) grafsteen voor mijn vader heeft gemaakt. Bij het ontbreken van een echt graf van de goede man. De resten van zijn lichaam liggen ergens anoniem in een kuil vol geruimde graven op een Voorburgs kerkhof. Zo gaat het nu eenmaal, je wilt zoiets afsluiten, al weet je dat het nooit helemaal zal lukken. "*Such is life*", zou mijn vader zeggen.

Wat er verder met me gebeurd is na het Parijse avontuur van mijn vader? Zoals ik eerder schreef had ik een eenzaam jaar in Parijs, terwijl mijn ouders de brokstukken in Den Haag weer bijeenveegden en mijn vader

een nieuwe carrière als makelaar begon. Halverwege 1965 was ik (met mijn baccalauréat-diploma) terug in Nederland en woonde in de nieuwe flat van mijn ouders en zusje Manja in de Zonnebloemstraat. Ik zou ingenieur worden, dat was al lang duidelijk. Waarom mijn vader daar altijd zo de nadruk op had gelegd, al vanaf de laatste klassen van de lagere school, weet ik niet. Het lag wel enigszins voor de hand, want ik was goed in (hoofd)rekenen, knutselde (naast mijn Virginia Bell-hobby) al vroeg kristal-ontvangertjes in elkaar en Meccano en elektrische treintjes waren mijn favoriete speelgoed.

Op mijn elfde deed ik een uitgebreide test bij de psychologische dienst van de KLM (het 'rapport' is mijn bezit), waaruit ook kwam dat ik het beste ingenieur kon worden.

Toen ik een keer een hoog cijfer voor een opstel mee naar huis bracht, zei ik tegen m'n vader dat ik later schrijver wilde worden. Maar dat werd me van harte door hem afgeraden: "Daar is geen droog brood mee te verdienen in Holland, word jij maar ingenieur." De vier kinderen van zijn broer Dolf gingen naar de Vrije School, maar dat was niets voor ons: "Daar leer je het Onze Vader in het Swahili, maar rekenen, hó maar."

Mij leek die school, hoewel ik het op Het Volle Leven aan de Rijslag in Scheveningen prima naar mijn zin had, spannend en interessant, evenals alle creativiteit die er in het gezin van Oom Dolf en Tante Tineke gestimuleerd en getoond werd. Maar dat was niets voor ons, al dat 'gedoe' was dan wel leuk en aardig, maar ervan rondkomen kon je niet.

De toekomst, waarvan mijn vader nog maar twaalf jaar zou meemaken, heeft overigens laten zien dat mijn neven en nichten een goede boterham kunnen verdienen onder andere als pottenbakker, beeldhouwer en schilder.

Over de ontgroening in het Delfts studenten-corps, waar mijn vader me naar toe gestuurd had, schreef ik al eerder (<https://robvaneeden.wordpress.com/2016/09/28/dachautje-spelen/>). Daarna heeft het nog ruim een jaar (met heel veel spijbelen) geduurd, voordat ik de TH vaarwel zei. Dat was echt niets voor mij, radiootjes in elkaar knutselen had nog wel wat, maar al die ingewikkelde rekensommen waren niet aan me besteed, evenmin als zwak- of

sterkstroom-theorie. En wisselstroom al helemaal niet. Toen ik voor een (echt goed door me voorbereid) tentamen voor dat vak een 1 haalde was het gedaan.

Gestimuleerd door vrienden stapte over naar iets totaal anders: Sociologie der Niet-Westerse Volkeren in Leiden, in januari 1967. Ik woonde toen al een half jaar zelfstandig op de Regentesselaan 47, was getrouwd met Magda en zoon Michaël was op komst. Die studie beviel veel beter, ik begon te lezen en te lezen en had het gevoel een jarenlang tekort in te halen. En er was de eerste jaren tijd genoeg om te studeren en voor zoon Michaël te zorgen als Magda werkte, want het gezin kon niet van een studiebeurs alleen leven.

In mei 1970, onze tweede zoon was een half jaar oud, met inmiddels m'n kandidaatsdiploma en een S5 voor het leger op zak, kreeg ik een eerste 'echte' baan bij het Ministerie van CRM in Rijswijk, als beleidsambtenaar Buurt- Wijk- en Samenlevingsopbouw onder Marga Klompé. In de twee jaar dat ik daar werkte werd duidelijk dat de gebeurtenissen in Parijs me (min of meer onbewust) hadden doen besluiten dat carrière maken niets voor mij was. Stijgen op de maatschappelijke ladder, dat nooit!

De tijdgeest speelde ook mee, dat is waar. Ik was inmiddels toegetreden tot de Kabouterpartij en stond binnen het Ministerie bekend als de man die (geheel rechts) naakt op een affiche stond die overal in de stad hing en in *Vrij Nederland* had gestaan.



Verkiezingsaffiche van de Haagse Kabouterpartij.

Zoals gezegd, werd tijdens mijn eerste baan op het ministerie van CRM duidelijk dat carrière maken aan mij niet besteed was. Na

er in 1971 ongeveer een jaar gewerkt te hebben, kwam op een dag chef Van IJ. onze kamer binnen en zei dat hij goed nieuws voor me had: ik was bevorderd tot (als ik het me goed herinner) referendaris A. En of ik hier even wilde tekenen. Teken, vroeg ik direct, waarom moet ik tekenen? "Omdat jij de aanvraag moet doen, maar het is alleen een formaliteit, want er is al besloten dat je bevorderd wordt", was zijn antwoord. Maar ik wil helemaal niet bevorderd worden, ik verdien genoeg, zei ik. Geef liever een salarisverhoging aan Roy H. (mijn kamergenoot), die heeft het harder nodig, hij doet precies hetzelfde werk als ik, maar verdient veel minder omdat hij nog geen kandidaatsdiploma heeft.

Zo zat de wereld echter niet in elkaar. Hogere machten hadden besloten dat ik bevorderd zou worden en zo zou het gaan. Maar hoe Van IJ. ook probeerde, ik bleef weigeren te tekenen. We leven in een vrij land, zei ik, en als er een formulier moet getekend worden, kan ik daartoe niet gedwongen worden. Als jullie me een salarisverhoging géven, OK, maar het zelf aanvragen doe ik niet. Waarom ik zo reageerde? Ik weet dat het er spontaan uit flapte, ik had er niet over nagedacht, maar ik wilde gewoon niet 'stijgen', daarvan was ik zeker. Ik wilde eigenlijk helemaal niets met geld te maken hebben.

Mijn gedrag had grappige gevolgen. Het ging zo in tegen de mores van het ministerie dat men het er niet bij kon laten zitten. Eerst werd ik ontboden bij de chef van Van IJ., die me min of meer sommeerde te tekenen, zo waren de regels nu eenmaal en iedereen had zich eraan te houden. Maar dat maakte geen indruk, dus werd een hogere autoriteit ingeschakeld en daarna nog één. De laatste bij wie ik, weken later, ontboden werd zat vlak onder de secretaris generaal.

Zijn kamer was er naar, met enorm bureau, tapijt op de vloer en schilderijen aan de wand. Mijn collega's waren ervan overtuigd dat ik nu wel door de knieën zou gaan, als ik bij zo'n 'godheid' langs moest. Hij had zich – dat was duidelijk – op mijn komst voorbereid en besloten niet meer op zijn strepen te gaan staan en te dreigen. Hij behandelde me meer als vriend (ook wel een beetje als patiënt), sprak me bemoedigend toe en vroeg wat er nu allemaal aan de hand was. Toen ik het nog eens had uitgelegd, keek hij me samenzweerderig aan en zei: "Maar Van

Eeden, die promotie gaat niet alleen over jou. Als jij stijgt, stijgen we allemaal een beetje, dat begrijp je toch wel?" Reden te meer om geen promotie aan te vragen, was mijn reactie. Daarna gaven de heren het op, de promotie is nooit doorgegaan. Het karige ambtenarenpensioen dat ik nu ontvang is er het bewijs van.

Door een serie van dit soort ervaringen kwam ik tot het besef van ongeschiktheid voor het ambtenarenbestaan. Minder dan een jaar later nam ik ontslag. De jaren erna was carrière maken er inderdaad niet bij, wel een lange reis met vrouw en kinderen naar Marokko, waarop een periode van werkloosheid volgde en mislukte pogingen om de afgebroken studie af te maken. En een scheiding. Pas in 1977, toen ik een veel leukere baan had bij Stimezo Nederland, werd ik door omstandigheden gedwongen tijdelijk de rol van directeur op me te nemen, als dat geen carrière maken was, dan weet ik het niet.

Zo'n vijftien jaar later in 1993 solliciteerde ik bij het outplacementbureau Van Ede & Partners. Als je daar tot de sollicitatie was 'toegelaten', werd van je verwacht dat je een aanzienlijk deel van het standaard traject dat cliënten er volgden ook zelf deed, te beginnen met enkele psychologische tests en de zogenaamde zelfanalyse. Een heel lang opstel over jezelf, zeg maar, aan de hand van een tiental vragen. Het belangrijkste deel van die zelfanalyse is de vraag welke 'achievements' je gedurende opeenvolgende perioden van zeven jaar van je leven hebt gehad. Ik was intertijd 46 en in mijn zelfanalyse staan (na een hoop gezwoeg, nadenken, herinneren, schrijven en herschrijven) vijftien hoogte- en dieptepunten, bijzondere momenten en levenssuccessen.

Een daarvan beschrijft mijn eerste leidinggevende functie in een betaalde baan. Dat speelde zich af op mijn 31ste in 1977. Ik realiseer me nu pas goed dat dit gebeurde in dezelfde periode dat mijn vader overleed. Tot dat moment had ik mezelf (en anderen) veelvuldig bezworen dat ik nooit carrière zou maken en al helemaal geen directeur worden. Maar het liep anders, het bloed kruipt waar het niet gaan kan.

Hieronder staat de exacte tekst die ik in 1993 schreef. Zo'n zelfanalyse kan ik iedereen van harte aanraden. Het is een bijzonder document, dat ik nog geregeld



Affiche van een film van Hillie Molenaar.

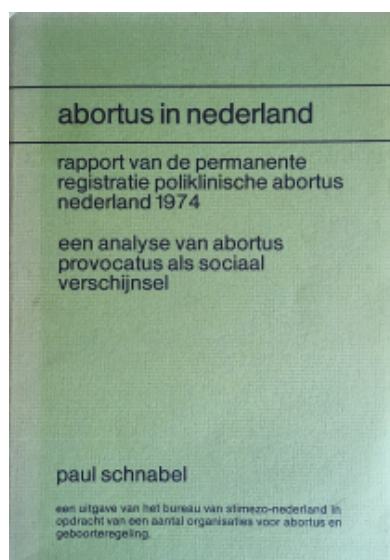
nalees. Vaak vind ik er nieuwe elementen, waarvan ik me intertijd niet bewust was. En roept het nieuwe herinneringen op.

"Begin 1977 werkte ik op het landelijk bureau van Stimezo-Nederland, een samenwerkingsverband van abortuspoliklinieken. De directeur was Paul van Brederode, een jurist die, voordat hij in zijn eentje bij Stimezo begon, het Wetenschappelijk Bureau van de NVSH mede groot had gemaakt. Paul had mij aangenomen als assistent. Verder was er een secretaresse. Een tiental andere medewerkers, meest wetenschappers, werkten op freelance basis.

De lijn die directeur Paul en Ruut Veenhoven (voorzitter van stichting en vereniging) hadden uitgezet was duidelijk: op basis van een Permanente Registratie van alle poliklinisch verrichte abortussen werd een imposant onderzoeksprogramma opgezet, al

vrij snel geleid door Paul Schnabel. Dit programma verleende legitimiteit aan de (nog steeds illegale) abortuspraktijk en was input voor de continue kwaliteitsverbetering ervan. In enkele jaren verwierf Stimezo zich daarmee een naam bij de Inspectie Volksgezondheid, bij politieke partijen en in de medische, wetenschappelijke en hulpverleningswereld.

Ook de vrouwenbeweging stond achter ons. Het waren roerige tijden met Van Agt en de Bloemenhovekliniek en de behandeling in de Tweede Kamer van diverse wetsvoorstellen.



Eén van de eerste rapporten van Stimezo.

Paul, die altijd al een zwakke gezondheid had, werd plotseling in het ziekenhuis opgenomen. Het kon maanden gaan duren. Er werd besloten dat ik de leiding van het bureau zou waarnemen. Vanuit een vrij beschermde baan als pvdb (pikkie van de baas) voor het verzorgen van publicaties, notulen, ondersteuning van diverse overleggroepen, werd ik opeens waarnemend directeur. Ik was er nog niet klaar voor. Vooral het overleg met de inspectie, met de medische wereld en politici zou ik niet alleen gekund hebben. Maar veel van het andere werk bleek ik (tot mijn eigen verwondering) wel te kunnen, zoals sturen en begeleiden van wetenschappelijk werk, overleg met allerlei groepen en het secretariaat van het bestuur.

Alhoewel ik al eerder de leiding op me had genomen van diverse (meer alternatieve) initiatieven, was dit de eerste keer dat ik in de 'officiële' wereld de leiding had over een

omvangrijk aantal projecten en lopende zaken. Ik ben er trots op dat ik het er goed heb afgebracht. Ik ben blij dat dit me 'overkomen' is, omdat ik leerde dat ik veel meer kon dan ik dacht. Kort erna besloot ik mijn universitaire studie af te maken; binnen twee jaar was ik bedrijfssocioloog en kreeg een baan aangeboden aan EUR onder professor Jan Buiters."

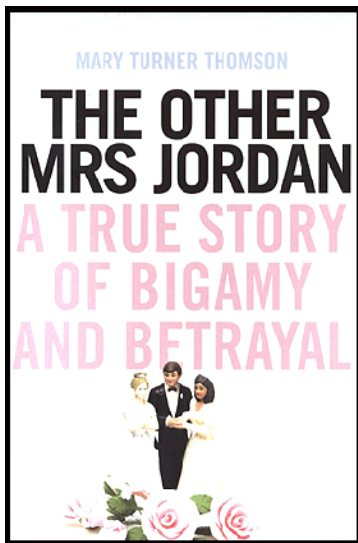
In diezelfde periode las ik een boek, verslond het beter gezegd, een waar gebeurd verhaal. Over ene Will Jordan die kans zag om tegelijkertijd met twee vrouwen getrouwd te zijn waar hij resp. twee en vijf kinderen had. Terwijl hij bij drie andere vrouwen ook kinderen maakte en zich daarbij ook verloofde met nóg een nieuwe verovering. Dit alles in stand gehouden met een enorm web van charme en leugens. Zijn afwezigheden op al die fronten werden o.a. 'mogelijk' doordat hij geheim agent zou zijn. Een duizelingwekkend verhaal dat de soms vergevingsgezinde ideeën over m'n vader aan het wankelen bracht. Mannen die dit gedrag (in meerdere of mindere mate) vertonen worden door Angelsaksische deskundigen 'sociopaths' genoemd, een soort sociale psychopaten. Meestal mannen die met veel charme, attenties en vriendelijkheid vrouwen volkomen afhankelijk weten te maken, er kinderen krijgen, wat de afhankelijkheid alleen maar vergroot, en ze meestal ook nog bestelen van alles wat ze hebben, geld, bedrijven, huizen en goederen. Een geweten hebben ze niet of nauwelijks, het gaat ze om macht, seks en geld.

Meer hierover is te vinden op lovefraud.com, waar vooral slachtoffers aan het woord komen en deskundigen. Maar liefst 1% van de mannelijke bevolking schijnt aan een dergelijke afwijking te lijden. Ze zijn onverbetterlijk, zonder hart, geweten en berouw.

Ik herinner me dat mijn moeder me ooit vertelde dat mijn vader, volgens z'n psychiater, een sociopaat was. Maar dat was in de tijd van Laing, de anti-psychiatrie en *Wie is van hout...* Ik heb er toen weinig aandacht aan geschonken. Later, toen Hanneke zich, in verband met haar therapie-studie, begon te verdiepen in het handboek van de psychiatrie, de zogenaamde DSM, heb ik wel eens geprobeerd het op te zoeken, maar goed lukte dat niet. Er wordt in de DSM wel gesproken van de antisociale

persoonlijkheid, maar veel verder kwam ik toch niet.

ISBN: 978-1845962876



Na lezing van het boek realiseerde ik me wat dit soort mannen hun vrouw(en) en kinderen aandoen. Ik begon beter te beseffen wat mijn moeder moet hebben doorgemaakt, met zijn eeuwige afwezigheden en (gelogen) excuses daarvoor, met zijn charmante verhalen en smeebedes om vergiffenis en beloftes dat het 'nooooooit' meer zou gebeuren.

En dat kinderen in dit soort gezinnen, hoe zorgvuldig ze ook (als in ons geval) buiten alle conflicten e.d. worden gehouden, toch van alles 'voelen', maar daarover vaak niet of nauwelijks kunnen of durven praten.

De schrijfster van het boek ging, voordat ze begon, op zoek naar soortgelijke verhalen, maar die bleken er nauwelijks te zijn, althans niet in de openbaarheid. De meeste vrouwen schamen zich zo dat het laatste wat ze willen is dat het allemaal naar buiten komt. Daar speculeren die sociopaten ook op. Mijn moeder is daar een goed voorbeeld van.

Toen ze - na het Parijse drama en de scheiding - weer een bestaan had opgebouwd met haar tweede man Bob, stelde ik voor eens een 'boulevardje te pikken', zoals we dat vroeger vaak deden. "Nee," was haar pertinente antwoord, "want misschien kom ik dan iemand tegen die ik ken." Ik snapte het eerst niet, maar ze schaamde zich nog steeds zo voor alles wat er in 'Parijs' gebeurd was, dat ze tot haar

dood nooit meer op de boulevard en naar grote delen van Scheveningen is geweest.

Nu ik dit schrijf ben ik 72 en heb mijn vader zo'n twaalf jaar 'overleefd'. Jarenlang, toen ik een stuk jonger was, dacht ik (vaak vrij obsessief) niet ouder dan zestig te zullen worden. Net als hij, die drie maanden na zijn zestigste stierf. En net als zijn vader en als mijn opa van moederszijde. Het zat nu eenmaal in de familie, dacht ik.

Maar dat bleek later helemaal niet te kloppen, m'n beide opa's zijn niet op hun zestigste gestorven, maar rond de zeventig. Ik lijk dan wel op m'n vader (postuur, uiterlijk en talenten), maar een aantal zaken heb ik toch echt anders aangepakt.

Ik leef al tientallen jaren veel gezonder. Geen overgewicht zoals hij (100 tot 120 kilo), geen drankgebruik zoals hij, niet meer roken vanaf m'n dertigste, en niet op m'n 53ste hertrouwen met een bijna dertig jaar jongere vrouw. Wat me ook uiterst vermoeiend lijkt, alhoewel het misschien juist prima is voor je conditie. En geen schuld van fl 500.000 op mijn zestigste.

Het wordt tijd voor een afronding van *Mijn vader en ik*. Maar één onderwerp verdient nog aandacht. Het gaat niet alleen over leugens, bedrog en dubbellevens, maar ook om geld en hoe hij en ik daar mee omgingen en gaan: een overheersend verbindend thema in ons beider levens.

Heel lang ben ik raar omgegaan met geld. Ik ben ervan overtuigd dat dat veel te maken had met mijn opvoeding, vooral met hoe mijn vader met geld omging. Ik werd me daarvan pas enigszins op mijn achten-twintigste bewust, toen ik bij Hanneke en haar 'elastische gezinnen-gemeenschap' aan de Haagse Hugo de Grootstraat was ingetrokken. Al meer dan acht jaar woonde ik zelfstandig, was getrouwd, had twee kinderen, was inmiddels aan het scheiden, maar met geld omgaan kon ik niet.

Hanneke vond dat het tijd werd dat ik me wat volwassener ging gedragen. Niet aan het begin van iedere maand alle openstaande rekeningen betalen en leningen aflossen (voor zover mogelijk), vervolgens geen geld meer overhebben voor de rest van de maand, dus weer geld moeten lenen enzovoort.

Hoe dat zo was gekomen en waar dat gedrag voor stond, was me toen een raadsel of

liever gezegd: ik had er nooit over nagedacht. Ik deed het gewoon en ik zag geen reden om te veranderen. Hanneke maakte me duidelijk dat het toch wel eigenaardig was om altijd 'zonder geld' te zitten, ondanks mijn redelijk goede salaris. Waarom ik altijd geld wilde lenen, en ook waarom ik altijd veel geld weggaf, terwijl ik me dat eigenlijk niet kon permitteren. Het heeft heel wat tijd gekost voordat ik er achter kwam hoe dat zo'n beetje zat. En dat alles onder de bezielende 'leiding' van Hanneke.

In mijn jonge jaren speelde geld nauwelijks een rol, we hadden het financieel goed, alles wat ons hartje begeerde, zeker in vergelijking met vriendjes, vriendinnetjes en familieleden. Hogere middenklasse, *well to do*. Toch liet m'n vader al vroeg wat vreemde trekjes zien. Zo zei hij vaak dat hij nooit geld op zak had. Hij liet alles aan mamma over, zei hij, het was gewoon beter dat je nooit geld bij je had. Hij liet vaak zijn lege zakken zien en z'n portemonnee, waar dan inderdaad niets in zat. Commentaar van mijn moeder op dit soort uitspraken kan ik me niet herinneren, waarschijnlijk zei ze niets. En mijn Oma, die vaak bij ons thuis was en bij wie we later inwoonden, heeft ongetwijfeld hooguit wat schamper zitten toekijken als hij weer eens de zakken van zijn broek en colbertje leegde om te laten zien dat hij geen geld bij zich had.

Toen ik op de middelbare school zat en de eerste economielessen kreeg, vertelde hij dat hij het belangrijkste op dat gebied had geleerd van zijn economieleraar op de HBS. Hij pakte een biljetje (ik denk van tien gulden), waar vandaan weet ik niet, blijkbaar had hij toen wel geld op zak, hield het omhoog en zei: "Geld is niets, alleen maar een stukje papier, een afspraak tussen mensen." Daarna scheurde hij het in kleine snippers en gooide ze de lucht. Wat er met die stukjes gebeurd is, weet ik niet, waarschijnlijk heeft m'n moeder ze aan elkaar geplakt. Hij keek er niet meer naar om. Het was een schokkende ervaring. Zo'n biljet was voor mij toen een enorme hoeveelheid, een veelvoud van mijn wekelijkse zakgeld.

Tijdens een vakantie in Nice met verblijf in hotel Beau Rivage, een chique hotel aan de Boulevard des Anglais, vertelde hij op een ochtend dat mamma en hij de dag ervoor veel geld (duizend gulden, als ik me goed

herinner) hadden gewonnen in het casino en dat ze – voor één nacht – in een ander hotel gingen overnachten. Nu ze gewonnen hadden konden ze zich dat makkelijk permitteren. Mijn zus en ik konden gewoon in Beau Rivage blijven, we zouden elkaar de volgende ochtend weer zien.



Hal van het Negresco hotel in Nice.

Zeer tevreden troffen we hem en mamma de volgende ochtend op het strand. Het was bijzonder geweest in het duurste hotel van Nice: het Negresco. Ze hadden in een luxe suite overnacht met als hoogtepunt het riante champagne-ontbijt dat door een zwarte bediende op een verguld plateau, boven zijn hoofd gedragen, op bed was bezorgd.

Tijdens diezelfde vakantie liepen we op de boulevard en werden benaderd door een zigeunerachtige vrouw die om een aalmoes vroeg. Mijn vader haalde wat geld uit zijn zak (dus toch...) en gooide de munten een eind weg op straat. Ik was geschokt. "Als ze geld wil, zal ze er op zijn minst voor moeten bukken," was zijn ijzige commentaar. Ik zie de vrouw nog op haar knieën over straat kruipen.

Vijfenveertig jaar later, geef ik nog steeds - met een lichte buiging - vrij hoge bedragen aan musici, zwervers en bedelaars, meestal een biljet. Ook niet normaal natuurlijk. Op de één of andere manier voel ik me nog steeds schuldig over dat minachtende gebaar van mijn vader. Goedmaken kan ik het niet, dat weet ik allang, maar toch ...

Ook toen ik (van mijn 14de tot mijn 18de) in Parijs woonde, speelde geld nauwelijks een rol. Ik was me er in ieder geval niet van bewust. Geld was er altijd. Alles wat ik wilde,



De Haagse straatzanger Chuck gaf ik eens,
voor Kerst, honderd gulden.
"You made my day!"

geld voor uitgaan, vakanties, kleren enz. kreeg ik gewoon. Op m'n 16de verjaardag stond op het gazon voor het huis een scooter, een lichtgroene 125 CC Vespa. Met vrienden Robert en David ging ik daarmee op lange vakanties in Europa. We logeerden in hotels of bij vrienden. Als het geld op was, belde ik naar huis of het kantoor van m'n vader en werd er een nieuw bedrag overgemaakt naar het dichtstbijzijnde postkantoor. Soms werd er wel wat gemopperd door m'n moeder, maar dat was alles.

Tijdens latere therapiesessies heb ik me wel eens kwaad gemaakt over al die overvloed. Ik heb mijn ouders verweten me nooit de gelegenheid te hebben gegeven ergens naar te verlangen. Ik zei: "Zelfs voordat ik bedacht had dat ik iets wilde, kreeg ik het al." Allemaal goede bedoelingen van hun kant, natuurlijk.

Later, na het Parijse débacle, heb ik enkele keren met mijn vader gepraat over de schuld die hij had opgebouwd. Niet over hoe hij ontstaan was, maar over hoe je daar mee omgaat. De schuld die hij aan de KLM had was in 1965 fl 250.000, maar liep elk jaar flink op, doordat er rente bij kwam. Mijn moeder wilde terugbetalen, maar mijn vader vond het flauwekul. Nooit zou hij de KLM een cent teruggeven, zei hij, dat was hij niet van plan. Maar waarom dwingen ze je er niet toe, vroeg ik. "Ze kunnen me niet dwingen, want ze weten maar al te goed dat ik veel te veel weet over wat ze uithalen met hun zogenaamde salarisbetalingen aan hoge werknemers in het buitenland."

Maar het is toch verschrikkelijk als je zo'n grote schuld heb, hield ik vol. "Helemaal niet," zei hij, "als je met zo'n schuld vrij

rondloopt in Nederland, dan weet iedereen dat je uiterst kredietwaardig bent en kun je overal geld lenen." Of hij dat gedaan heeft, weet ik niet, maar het zou me niet verwonderen.

De eerste keer dat ik echt met geld te maken kreeg, was na die toestand met mijn vader in Parijs. Toen hij een slaapkuur van zes weken onderging in een psychiatrische inrichting in Nederland, en ons was aangezegd dat we het huis binnen enkele weken moesten verlaten, begon door te dringen dat er helemaal geen geld meer was. De KLM betaalde niets meer, er was nauwelijks nog geld in huis. We moesten terug naar Nederland, verhuizen, een woning zoeken, en dat alles zonder geld, want duidelijk was, dat ook als mijn vader weer bij kennis zou zijn, hij niet direct voor een inkomen kon zorgen.

In zo'n periode wordt duidelijk wie je vrienden zijn. Van de vele honderden mensen die mijn vader en moeder kenden, uit het bedrijfsleven en ambassadekringen, bleven er niet veel over die het de moeite vonden bij ons langs te komen of te informeren. Het waren er maar een paar die ons echt geholpen hebben, plus een financiële injectie van mijn Oma, de moeder van m'n moeder. Maar we moesten het meeste zelf zien op te lossen.

Het enige wat we konden bedenken was om een groot deel van de spullen die we hadden, en die toch nooit in de toekomstige woning zouden passen, te verkopen. Advertenties werden geplaatst en korte tijd erna verkochten mijn moeder en ik van alles: het notenhouten eettafel ameublement voor twaalf personen, de smeedijzeren bar met krukken, de piano enz. enz. Ik kan me veel niet meer herinneren van die tijd, want het was voor mij ook het einde van het voorlaatste schooljaar met zware proefwerken. Het was zaak die te halen, want inmiddels was duidelijk dat ik nog een jaar in Frankrijk kon blijven om er eindexamen te doen.

Een maand later woonden m'n ouders en zus (en ik tijdelijk) in bij een oude dame op het Pomonaplein in Den Haag, op twee kamers in een parterreflat. Op bevel van mijn moeder vertrok mijn vader iedere ochtend braaf met een pakje brood naar zijn 'werk'. Niemand mocht weten dat hij dat helemaal niet had. Vaak ging hij in de openbare

bibliotheek zitten om een groot deel van de dag door te komen, voordat hij om half zes weer het huis in mocht. Solliciteren kun je nu eenmaal niet de hele dag.

Hoe dan ook, ik weet zeker dat wat er in Parijs is gebeurd, jarenlang grote invloed heeft gehad op mijn leven, op hoe ik me gedroeg, hoe ik met mijn carrière (of wat er voor moest doorgaan) omging, op hoe ik met vrienden, kennissen en familie omging, en vooral dus met geld. Tot mijn moeder en ik de huisraad van onze Parijse villa stonden te verkopen had geld nauwelijks een rol gespeeld in mijn leven, er was een hoop geld, maar ik was me er nauwelijks van bewust. Pas toen het er niet meer was, begon dat tot me door te dringen.

Een jaar later haalde ik m'n 'bac', het Franse VWO-examen, keerde ik in juli 1965 terug naar Nederland, nog net achttien jaar oud. Mijn ouders hadden de zaken al weer aardig op een rijtje. Ze werkten beiden in de makelaardij, verdienden weer redelijk en hadden een mooie ruime flat aan de Zonnebloemstraat in Den Haag. Toch had ik weinig behoefte veel 'thuis' te zijn. Via een oude padvindersvriend kwam ik in contact met een stel jongens die allemaal op de Pedagogische Academie studeerden. We besloten om een reis te maken richting Turkije.

Mijn moeder had een Lelijk Eendje, dat mocht ik gebruiken (ze wist niet waar ze aan begon). Het was een fantastische reis via Duitsland, Oostenrijk, Joegoslavië, Bulgarije naar Istanbul en Ankara.



Volgeladen 2CV met veel pech onderweg.

Na de zomer begon de studie in Delft, waarover ik hier al eerder heb geschreven. Enkele maanden later woonde ik op kamers aan de Regentesselaan met vriend Udo. Studeren deed ik nauwelijks. Het grootste deel van de tijd was ik op de Kaag te vinden, werkend op een van de boten van de zeeverkennergroep waarvan ik (weer) lid was geworden, maar nu in de leiding, als stuurman. Zomer 1966 leerde ik Magda kennen en voordat we het goed en wel wisten waren we getrouwd (januari 1967).

Ik had, door mijn studie in Delft en later in Leiden, een studiebeurs. Maar toen ik met Magda trouwde moest er meer geld op tafel komen en werkte ik bij o.a. Nationale Nederlanden (verzekeringssommen maken), bij Laurens sigarettenfabriek, Rijmenam (beiden lopende bandwerk) en in de strandstoelenverhuur voor de EMS op Scheveningen. Ook mijn ouders en Oma hielpen financieel, vooral het eerste jaar dat we getrouwd waren. Maar hoe ging ik toen met geld om?

Ten eerste gaf ik het heel makkelijk uit. Zodra het er was, verdween het. Een kwartaalbetaling van de studiebeurs werd op de dag van ontvangst omgezet in een stereo-installatie, zonder overleg met Magda, die het overigens prima vond. Toen we net getrouwd waren gaf ik bijlessen voor fl 3,50 per uur. Magda zat soms in de andere kamer te wachten tot de les afgelopen was en uitbetaald om boodschappen te kunnen doen.

Ten tweede leende ik makkelijk. Er was altijd wel iemand die een tientje wilde voorschieten of lenen. Ik betaalde altijd op tijd terug, desnoods leende ik het bij iemand anders, het ene gat werd met het andere gevuld. Nooit echt schulden bij de bank (dat kon toen nog niet of ik wist het niet), maar altijd leefden we financieel op het randje. Soms verdiende ik veel geld, bijvoorbeeld in de strandstoelenverhuur. Op een mooie zomerse dag was dat wel eens tussen de zeventig en honderd gulden (een weekloon op één dag). Maar op weg naar huis na zo'n lange werkdag wist ik er toch vaak al twintig of dertig gulden van uit te geven aan broodjes, een mooi boek, een LP, een cadeautje voor Magda. Er bleef toch genoeg over. Sparen? Ik geloof niet dat ooit bij me is opgekomen, altijd stond ik wel (een beetje) rood en in de schulden bij vrienden en kennissen. Niets bijzonders overigens, want voor velen van hen gold hetzelfde. Het was

een zorgeloze tijd. Maar bij mij was er – nu ik er op terugkijk – misschien toch iets meer aan de hand.

Ik zei het vaak: carrière maken doe ik niet! En met geld wil ik niets te maken hebben! Het was me volkomen duidelijk dat ik met maatschappelijke status, leidinggevende posities, aanzien en rijkdom absoluut niet geassocieerd wilde worden. Ik 'wist' het zeker, was daar heel stellig over. Maar het was geen wéten, het waren hevige, grotendeels onbewuste emoties die me dat deden zeggen en me zo lieten gedragen. Geld was vies, ik wilde er niets mee te maken hebben. En alles wat maar enigszins riekte naar maatschappelijke status stootte ik ruw van me af. Het paste prima in de tijdsgeest, maar bij mij werd het versterkt door de afkeer van die hele Parijse periode en alles wat ermee te maken had. Het 'bedrog' van mijn vader of beter gezegd: hoe bedrogen ik me had gevoeld door hem. Hoe dat hele mooie leventje, met veel geld, spullen en status, uiteindelijk gebaseerd bleek op leugens, bedrog, toneel- en overspel.

Dat 'raar' omgaan met geld heb ik lang volgehouden. Nadat ik bij Hanneke introk kwam daar pas op m'n 28ste geleidelijk aan verandering in. Hanneke vond dat maandelijks afbetalen van al mijn 'schuldenaren' maar vreemd gedrag en stelde voor om me een tijdje 'onder curatele' te stellen. Zo leerde ik om niet gelijk iedereen af te betalen, maar in porties, zodat er voor de kinderen en mij ook nog iets overbleef. Toch bleef ik doorgaan met veel geld uitgeven, als ik het had, vooral toen ik - na zeven uiterst magere jaren in m'n voddengewerij, een goed betaalde baan kreeg in Delft. Op dat ingenieursbureau werkte ik van mijn veertigste tot zesenvertigste en verdiende een vorstelijk salaris, dat overigens grotendeels opging aan van alles en nog wat. Sparen was er nog steeds niet bij.

Pas een klein jaar voordat we het eerste nummer van de *Vrekkenkrant* uitbrachten (21 april 1992, 75ste 'verjaardag' van m'n vader) begon enigszins tot me door te dringen dat ook ik (Hanneke deed het al jaren) zou kunnen sparen. Door in die periode te beginnen met extreem zuinig leven, gaven we inmiddels zo weinig uit dat we meer dan de helft van ons inkomen niet opmaakten, maar op de spaarbank zetten of

er de hypotheek mee aflosten. Een gekke ervaring voor mij, die nog heviger werd toen we - een paar jaar later - aan de slag gingen met het boek *Your Money or Your Life*. Met de boekhouding die we daarmee gingen bijhouden bleef nog meer geld over. Zó veel dat het mogelijk leek om (bijvoorbeeld) eerder te stoppen met werk of een andere droom te realiseren.

We besloten het boek in het Nederlands uit te brengen. En dat lukte met succes, niet alleen werden er in Nederland meer dan 50.000 van verkocht, de Duitse vertaling verkocht een veelvoud daarvan. Al snel besloten we om het als een cursus/training te gaan aanbieden. Dat werd de eendaagse cursus *Je geld of je leven*. Ik herinner me nog goed hoe we aan de voorbereiding van de try-out daarvan werkten. Hanneke was er vrij relaxed over, maar ik had het idee dat ik alles op die dag tot in de puntjes en op de minuut getimed moest voorbereiden. Ik had een gedetailleerde opzet gemaakt, met alle teksten en oefeningen helemaal uitgeschreven. En was (zoals gebruikelijk bij dit soort projecten) vrij zenuwachtig en gespannen hoe het zou verlopen.

De nacht voordat we de cursus zouden geven werd ik om een uur of vier wakker en realiseerde me opeens dat alles in die cursus over MIJ ging. Ik had dat - tot dat moment - helemaal niet doorgehad. Het zou een cursus zijn over hoe om te gaan met geld, hoe dat zo sober mogelijk te doen, zonder aan kwaliteit in te leveren. Het zou erover gaan wat je daarmee allemaal zou kunnen realiseren. Ik had (samen met Hanneke) dat hele boek aangepast en vertaald, had een hele cursus uitgeschreven en nu pas drong tot me door dat het over MIJ ging. Dat ik bezig was met iets heel essentieels in mijn leven.

Die ochtend stond ik als eerste op het podiumje van centrum Aardewerk in de Hugo de Grootstraat voor zo'n vijftientig vrienden die we gevraagd hadden de try-out van de cursus te doen met de uitdrukkelijke bedoeling om feedback te krijgen.

Bij lezingen die we veel gaven was ik altijd de eerste die het woord nam. Zeg maar, als de eerste 'bekeerling' tot het vrekkenom.

Daar stond ik dan voor al die verwachtingsvolle gezichten en was mijn tekst en tijdschema geheel vergeten. Ik weet niet meer wat ik precies gezegd heb, maar het

was zoiets als: deze cursus gaat eigenlijk over mij. Hoe ik ben opgevoed en daarna met geld ben omgegaan. Met schulden als iets heel normaal en goeds en met een erfenis van een kwart miljoen schuld op de koop toe (met de nodige uitleg natuurlijk). Hoe Hanneke in de eerste plaats, de *Vrekkenkrant* en daarna *Your Money or Your Life* me geholpen hebben dat rare gedrag te veranderen. En hoe moeilijk het is om daarvan los te komen.



Gratis downloaden via vanspaarbankveranderen.nl.

De toon was gezet, geld is iets heel persoonlijks en het kan veel invloed hebben op hoe je leeft, hoe je met familie, vrienden en anderen omgaat. Dat je daarbij een volger c.q. slachtofferrol kunt blijven spelen, maar ook het heft in eigen hand nemen en kiezen voor wat jij wilt, waar jij van droomt. Die dag was voor mij het omslagpunt. In de periode daarna besloot ik om met mijn vader 'af te rekenen'. Hij had me 250.000 gulden schuld nagelaten. Ik zou 250.000 gulden gaan sparen. Als dat bedrag op m'n bankrekening zou staan, dan waren we 'quitte', een soort intergenerationele afrekening. En zo is het gegaan. Dat punt bereikte ik vlak voor de introductie van de euro in 2002.

Ik weet dat niet iedere *cloud* een *silver lining* heeft, maar bij wat ik met mijn vader heb meegemaakt geldt dat wel. Ik zal niet zeggen dat ik door hem ben gaan sparen, maar zijn 'slechte' voorbeeld heeft me

uiteindelijk wel geholpen mijn leven anders in te richten.

En mijn moeder? Dat is een vraag die ik kreeg van één van de lezers van (een eerdere versie van) dit verhaal. Op de een of andere manier kan ik over haar veel minder vertellen.

Ik denk (met de nodige slagen om de arm, omdat er met haar op geen enkele manier hierover te praten viel), dat ze vanaf haar vroegste jeugd vooral gericht was op een (oppervlakkig, ja anders kan ik het niet noemen) luxe leven, zoals ze dat met háár vader had gekend. Mooie auto's, leuke vakanties, tripjes, feesten en uitgaan.

Ook met mijn vader wilde ze dat graag. Ze heeft maar heel kort gewerkt, tot haar huwelijk in 1945, maar daarna was ze vooral huisvrouw en ... de vrouw achter mijn vader, van wie ze zielsveel hield. Ik ben er ook van overtuigd dat zij vóór al de motor is geweest achter de carrière van mijn vader. Hogerop, dat was belangrijk, daarover sprak ze veel met hem. En met ons.

Ze runde het huishouden (met de nodige hulp, vooral in Frankrijk) voortvarend en is altijd een lieve aardige moeder voor ons geweest, maar toch kan ik me niet veel herinneren van haar persoonlijk. Er zijn wel allerlei anekdotes, maar waarover zij het met ons had? Ik kan het me echt niet herinneren.

Wel de - vele malen aan mij herhaalde - raad: "Spiegel je altijd aan een betere!"

In de tijd dat ik in de vodenweverij werkte, zo'n 35 jaar geleden heb ik haar min of meer gedwongen om een gesprek met me te hebben over die tijd in Frankrijk. Toen ze daar eindelijk tegenover me zat en ik haar vroeg hoe zij tegen die tijd aankeek, zei ze, na een lange stilte en hulpeloze blikken: "Ik kan er echt niet over praten, Rob, echt niet." Op de een of andere manier was dat voor mij voldoende, een afsluiting, omdat ik kon zien, voelen en begreep dat ze dat écht niet kon.

Wat daar ongetwijfeld mee te maken heeft, is dat ze vanaf haar 45ste, toen ze net terug was uit Frankrijk tranquillizers etc. is gaan slikken op aanraden van de huisarts en daar in de loop der jaren in steeds grotere hoeveelheden (in combinatie met stevig drinken) aan verslaafd is geraakt. Ze heeft later (toen ze depressief werd) een poging

tot therapie gedaan in Rozenburg, maar dat lukte nauwelijks.

Op haar sterfbed (2001) zei ze, na een huwelijk van bijna 25 jaar met haar tweede man Bob, "Rob, je weet toch dat ik maar van één man echt heb gehouden?"



'Grafsteen' met één van zijn favoriete uitdrukkingen.

Nagekomen bericht

Een oud-schoolgenoot van het Franse Lycée meldde, na lezing van dit verhaal, het volgende: "Ik kan mij deze nare periode voor jou nog goed herinneren. Het stond, dacht ik, op de voorpagina van de *Telegraaf*. Mijn moeder had die krant voor ons weggehouden. Zij wilde niet dat jij hiermee geconfronteerd werd op school. Later hebben wij wel min of meer gehoord wat er gebeurd was."

De betreffende artikelen, waar ik niet van op de hoogte was, toen niet en tot voor kort niet, staan hiernaast. Ze verschenen in alle landelijke en Haagse bladen met (ongeveer) dezelfde strekking. Waarom er sprake is van 'slechts' fl 90.000 is me niet duidelijk. Bij ons bezoek aan de notaris over m'n vaders erfenis heb ik - zwart op wit - gezien dat het om een aanvankelijke schuld aan de KLM ging van fl 250.000 plus eenzelfde bedrag aan opgebouwde rente.

Dat totale bedrag van fl 500.000 in 1977 zou nu ongeveer € 600.000 waard zijn.

Rob van Eeden, 2007/2019

PS Hierachter nog een artikel, eigenlijk een heel korte samenvatting van dit verhaal, dat

verscheen in het *FD* van 13-1-2018, geschreven door Marieke Henselmans.



Telegraaf, 17-7-1964



Volkskrant 9-9-1964.

Werk&Geld:

fd.weekend

13 januari 2011

Geldgedoe Marieke Henselmans

Afrekenen met de eigen opvoeding

Rob van Eeden werkte als loopbaanbegeleider, schreef *Netwerken werkt* en samen met zijn vrouw Hanneke van Veen de *Vrekkenkrant* en *Je geld of je leven*. Hij ontdekte pas op latere leeftijd dat de levensstijl van zijn vader — flamboyant maar met veel geheimen en schulden — grote invloed had op zijn eigen leven. Vaders voorbeeld zorgde voor veel gedoe met geld.

Mijn ouders trouwden vlak na de Tweede Wereldoorlog. Mijn vader maakte carrière bij een grote luchtvaartmaatschappij en reisde daarvoor in de jaren vijftig de hele wereld over. Ik had een fijne kindertijd en mijn vader schreef interessante brieven uit verre landen. In de jaren zestig kreeg hij een directiefunctie in Parijs, waar we als gezin naartoe verhuisden. We kwamen te wonen in een kast van een huis in een rijke voorstad van Parijs, waar we beschikten over een chauffeur, een tuinman, werksters en een au pair. Ik ging naar het "lycée", het Franse vwo. Zo leefden we een aantal jaren in luxe.

Ik hoorde wel geregeld ruzie tussen mijn ouders. Toen de politie aan de deur kwam, werd duidelijk dat er dingen serieus mis waren. Vader had geld van het bedrijf "weggesluisd" (250.000 gulden) en bleek een dubbelleven te leiden. Hij had een maîtresse, een vrouw die een bar runde, opgezet met "zijn" geld. Vader verdween voor een paar maanden en wij moesten, bijna zonder geld, terug naar Nederland.

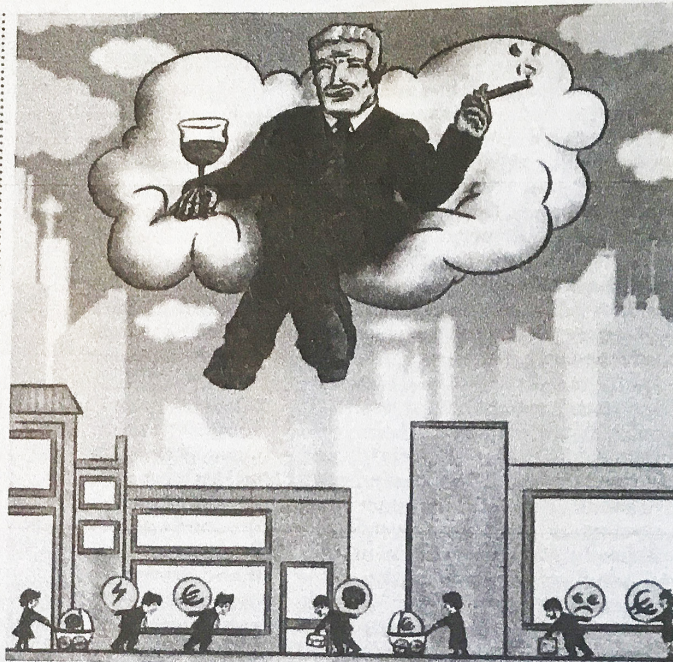
We moesten bepaalde waardevolle spullen verkopen en verhuisden naar Den Haag, waar

Erven en schulden

Je kunt voorkomen dat de eisen van de schuldeisers van een overledene bij de erfgenamen terechtkomen door de erfenis te verwerpen. Mocht later blijken dat er ook vermogen was, dan deel je daar definitief niet in mee. Een erfenis verwerpen kan alleen via de rechtbank, na het betalen van leges.

Een andere mogelijkheid is een erfenis beneficiair te aanvaarden. Je erft dan alleen als de waarde van de erfenis groter is dan die van eventuele schulden. Ook dit kan alleen via de rechtbank, binnen drie maanden na het overlijden.

Geen regie
'Ik had een goed
salaris maar gaf
meer uit en weg
dan ik me kon
permitteren'



ILLUSTRATIE: BINH TRAN

moeder twee kamers huurde. Mijn vader kwam na verloop van tijd weer terug en wist nieuw werk te bemachtigen, als makelaar. Thuis werd nooit meer over het Franse drama gesproken, je kunt je dat nu niet meer voorstellen.

Pas toen mijn vader in de jaren zeventig weer een verhouding bleek te hebben, was de maat voor mijn moeder vol en wilde ze scheiden. Hij overleed een paar jaar later, nog maar net zestig jaar, en liet een schuld van een half miljoen gulden na (de kwart miljoen plus rente). Mijn zus en ik hebben de erfenis uiteraard niet aanvaard, we waren nog kind toen hij die schuld maakte en het was niet onze verantwoordelijkheid.

Zelf werkte ik na mijn afstuderen als ambtenaar en manager in verschillende functies, met een goed tot zeer goed salaris. Toch had ik altijd geld te kort, gaf meer uit en weg dan ik me kon permitteren. Het was mijn vrouw, Hanneke, die me hierop wees: met mijn inkomen zou ik toch een reserve moeten kunnen opbouwen. Wij begonnen in de jaren negentig met de *Vrekkenkrant* en vertaalden en bewerkten het Amerikaanse boek *Your Money or Your Life*.

Toen wij workshops over *Je geld of je leven* gingen geven, in de jaren negentig, viel het kwartje voor

mij pas echt. Toen begreep ik hoe je zelf de regie over je geld én je leven kunt nemen. Ik besloot "af te rekenen" met het voorbeeld van mijn vader door 250.000 gulden te gaan vergaren door sparen en beleggen. Het bedrag bereikte ik in 2001. Zo voelde het alsof ik quitte stond met mijn vader. En ik kon eigen geld meebrengen bij de aankoop van ons fijne huis dat bleek een prima investering.

Hannekes stimulans en mijn vaders voorbeeld hebben me dus uiteindelijk geholpen betere keuzes te maken. En daarvan geniet ik nu enorm; ik kan me mijn uitgaven en schenkingen nu wel veroorloven.



Marieke Henselmans
is besparingsdeskundige en publicist.

Meewerken aan deze rubriek? Mail naar geldgedoe@fd.nl. Wij zullen uw mail vertrouwelijk behandelen.